

פרשת לך לך

במה אדע כי אירשנה (טו:ח)

תמוהים ביותר דברי שמואל (נדרים לב.) "מפני מה נענש אברהם אבינו שנשתעבדו בניו למצרים 210 שנה? מפני שהפריז על מדותיו של הקב"ה (כלומר: ביקש בקשה מוגזמת, לקבל את על ירושת הארץ), שאמר 'במה אדע'".

וכפי שהעיר הכלי יקר: "הַשְּׁכָל ימאן לקבל דרוש זה שיסבלו בניו עונש גדול כזה בעבור האות ששאל אברהם, ואברהם לא קיבל שום עונש, ושיני הבנים תקהינה!"
וחוץ מזה, ייחוס חוסר אמונה בהבטחת ה' בלי את מפורש אינו עולה בקנה אחד עם הנאמר בפסוק ו': "והאמין בה" (רד"ק ועוד).

המפרשים מעלים שלש אפשרויות להסביר את בקשת אברהם אבינו: את שבניו לא יחטאו ויאבדו בכך את זכותם; דרך בה יוכלו להתכפר אם יחטאו (רש"י בזכות הקרבנות); והבטחה שהכנענים לא יחזרו בתשובה (כי עד ש"שלם עוון האמורי" לא יאבדו את זכותם בארץ).

לפי המלבי"ם, אברהם אבינו, ברוב ענוותנותו ("ואנכי עפר ואפר") תפס את הבטחותיו של הקב"ה כחסד ורחמים כלפיו לא משפט ודין שמגיע לו, אלא "ויחשבה לו צדקה", ולא כזכות המגיעה לו בדין.

על כך השיבו ה': "אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים וגו'" (טו:ז) והזכיר "אור כשדים" כדי לומר לו שמלח הזכות (אמונתו בה' ומסירות נפשו) מגיעה לו ארץ ישראל לירושה. אולם הכרזה זו הדליקה נורה אדומה אצל אברהם אם מלח הזכות אנו יושבים בארץ, מה יקרה אם לא נהיה זכאים? ולכן ביקש את. תשובת ה': "בזכות הקרבנות" כוונתה להקרבה אישית (באור כשדים ממש), וכפי שמסביר הרמב"ן בתחילת ספר ויקרא, וזוהי משמעות ברית בין הבתרים.

הרב הירש דוחה פירוש זה, משום שאם כך הוא הפשט, היה צריך לומר "ה' אלוקים: אדע! במה [באיזו זכות] אירשנה"? והוא מוכיח ממספר פסוקים שבניגוד לשורש "נתן" המציין פעולה אקטיבית רק מצד הנותן, השורש "ירש" (הנאמר בכיבוש ארץ ישראל) מציין פעולה אקטיבית מצד היורש-הכובש (כדוגמת "עלה רש" ראה דברים א:ח; א:כא; ב:לא; ט:כג ועוד).

עד עכשיו דיבר ה' אתו רק על נתינת הארץ לו ולזרעו (יב:ז; יג:טו). כאן, בברית בין הבתרים, לראשונה (טו:ז), הזכיר ה' שהוא הוציא את אברהם "לתת לך את הארץ הזאת לרשתה".

אברהם אבינו, חדור אמונה ומעודד על ידי ניצחונו במלחמת המלכים (שהיא הפרשיה שקודמת לפרשייתנו), ראה בהצלחתו בכיבוש ארץ ישראל צעד ראשון בירושת הארץ. הקב"ה עונה לו שאכן קניין ארץ ישראל לדורות יתבצע על ידי ירושה (אקטיבית) וישיבה.

מלא תקווה, אופטימיות והתלהבות, פונה אברהם אל ה' ושואל אותו: האם הניצחון על המלכים הוא אות, שהגיע הזמן לכיבוש ולמימוש ההבטחה על ירושת הארץ? ואם לא, במה אדע כי אירשנה (כי הגיע הזמן לרשת)?

עונה לו ה', שעוד עתידים בניו לסבול טלטולים ועינויים, כי טרם מלאה סאתם של הכנענים ("כי לא שלם עוון האמורי") ועוד לא הגיע הזמן לרשת את הארץ. אבל אל יאוש: "דור רביעי ישובו הנה" (טו:טז).

מעניין הדבר, שאותן מלים ששמואל דורש לגנותו של אברהם אבינו, נדרשות על ידי הרב הירש דווקא לשבחו אדם שְׁכַמָּה וחושק לכבוש את הארץ המובטחת ולהתיישב בה.

פרשת לך לך

מקור: הרב טוביה גרוסמן שליט"א